

Indhold

Demokratipakke for gymnasieuddannelserne.....	1
Indledning.....	1
Demokratiets begreb.....	2
Demokratiernes systemfejl.....	3
Forsvar for og kritik af det politiske system.....	6
Udvikle den demokratiske dannelse.....	7

Demokratipakken er tænkt som et oplæg e.l. til dialog, debat, refleksioner af enhver art omkring demokrati med primært gymnasieskolernes elever sekundært deres (samfundsfags)lærere.

Demokratipakkens intention er at stimulere den demokratiske dannelse. Hermed menes ikke blot en simpel tilegnelse af demokratiet som den eksisterende udgave af det politiske system i Danmark, som sådan set godt være lidt - men ikke for meget! - anderledes i andre lande.

Indledning

Samfundsfagsundervisningen i de gymnasiale uddannelser leverer naturligvis indføring i begrebet demokrati og demokratiopfattelser. I stx-bekendtgørelsen på A-niveau skal der i fagets politiske dimension undervises i

- *politiske ideologier, skillelinjer, partiadfærd og vælgeradfærd*
- *magt- og demokratiopfattelser samt rettigheder og pligter i et demokratisk samfund, herunder ligestilling mellem kønnene*
- *politiske beslutningsprocesser i Danmark i en global sammenhæng, herunder de politiske systemer i Danmark og EU.*

I de øvrige dimensioner indgår der naturligvis andre demokratirelevante elementer som fx i den sociologiske dimension

- *politisk meningsdannelse og medier, herunder adfærd på de sociale medier*
- *samfundsforandringer og forholdet mellem aktør og struktur.*

og i den økonomiske dimension

- *velfærdsprincipper og forholdet mellem stat, civilsamfund og marked, herunder markedsmekanismen og politisk påvirkning heraf.*

Demokratidiskussionen er bestemt en vigtig del af samfundsfagsundervisningen i de gymnasiale uddannelser. Der er gode lærebøger og bestemt også meget dygtige undervisere. Ikke desto mindre finder vi det nyttigt i LDN at udvikle en ressource, hvis målsætning er

- ikke blot at levere viden om demokrati og demokratiopfattelser
 - ikke blot at pointere rettigheder og pligter i et demokratisk samfund
- men også *udvikle en forståelse for, hvordan en demokratisk praksis bør udformes og drives*. Der sigtes mod udviklingen og optræningen af
- et 'demokratisk instinkt'
 - en sensitivitet over for demokratiske underskud og svigt.

Positivt formuleret må det tilstræbes at udvikle evnen og xxxxxxx til i situationer af skiftende art at

- betvivle den siddende magts regeringsførelses rationale og legitimitet
- beherske denne evne over såvel venners som fjenders praksis
- gennemskue demokratisk valgte ledelsers ikke-demokratiske beslutninger
- fornemme grænsen mellem magtudøvelse og magtmisbrug
- fastholde en konsekvent rettighedsfornemmelse på vegne af alle grupper og sektorer i samfundet
- ... og meget mere.

Den gymnasiale læring om demokrati skal ikke gentages her. Ikke desto mindre finder vi det nødvendigt at indramme den arena for demokratisk diskussion, inden for hvilken denne proces finder sted og tager afsæt. Derfor vil der - i afsnittet **Demokratiets begreb** - blive skøjtet hen over den typiske demokratilæring, sådan som den formodes at finde sted i gymnasierne plus/minus.

- systemfejl i valgdemokratiet

Dernæst vil der følge nogle afsnit, hvor demokratiet i sin udmøntning i politisk system kommer under kritisk belysning. Det kritiske spørgsmål vil her være, om ikke de(t) politiske system(er) blot udgør erstatninger eller undskyldninger for (manglende) demokrati...

- Hvad er deliberativt demokrati? - Hvorfor folkehøringer)

Det fører (naturligt?) over i en præsentation af nogle alternative demokratiformer resp. eksperimenter med alternativt demokrati. Her er borgerinddragelsen i forskellige udformninger i centrum.

Afslutningsvis (?) bringes 10 forslag, som foreningen Levende Demokrati i Næstved (LDN) har udarbejdet med henblik på ... at gøre Næstved mere demokratisk. LDN har i nogle år forhandlet med politikere og administration i Næstved Kommune om borgerinddragelsen som demokratiseringsstrategi. Denne forhandling pågår fortsat...

Nu bilder LDN sig ikke ind at være i besiddelse af den demokratiske universalløsning. Også LDNs geniale påhit skal som alt andet til stadighed underkastes kritisk bedømmelse. Derfor følger til slut foreslås en model for *demokratisk dannelse* i form af en '**model til kritisk demokratianalyse**' - eller i det mindste et forsøg på en sådan.

Demokratiets begreb

Første betragtning: Hvad betyder demokrati? Det betyder 'folkestyre'. Det indebærer, at 'folket styrer', for at det skal give mening.

Anden betragtning: Kan folket det? Ja, der er historiske eksempler på det, men de har mestendels været meget lokale. Det egentlige problem for samfund/lande/nationer er, at

FOLKET ER FOR STORT!

Det er ikke muligt at administrere de processer og procedurer, der er nødvendig for at forberede, træffe og gennemføre de beslutninger, der er nødvendige for håndteringen af et land, hvis folket skal være den handlende aktør i den proces.

Derfor må man finde en ordening, der er 'næsten lige så god', nemlig at reducere den politiske aktør fra 'folket' til en erstatning for folket, således at folkets vilje føres igennem. Det sker ved at definere en **repræsentation** - eller erstatning - for folket. Derfor udpeges et antal af "rigets bedste mænd og kvinder", hvilket historisk er sket gennem valg. Hermed udledes det repræsentative demokrati.

Et andet problem, hvis 'folket styrer', er at

FOLKET ER IKKE ENIGT!

Hvis folket ikke står sammen om en beslutning eller håndtering af samfundet, hvad så...? Hvis folket er delt, hvem skal så tildeles beslutnings- og styringsretten? Logikken er, at flertallet er den enhed, der kommer

folket nærmest og, at mindretal nødvendigvis må befinde sig i større afstand fra folket. Følgelig bliver **flertalsafgørelsen** det demokratisk legitime beslutningsregime.

Det er dog ikke uden problemer, for hvad med de(t) tilbageblevne mindretal? Hvilken funktion får de(t) så? Er de(t) et problem eller en nyttig/nødvendig ressource? Eller kan man tænke sig, at flertallet skærer igennem og 'løser problemet én gang for alle' og afskaffer mindretal...? Så er folket jo enigt, ikke sandt?

Men flertal/mindretal-relationen er jo ikke konstant. Den varierer såvel over tid som fra sag til sag. Og skal flertal løbende eliminere de opståede mindretal, er perspektivet ikke andet samfundets og populationens langsomme selvmord. Derfor bl.a. kan et demokratisk flertalsregime kun eksistere på baggrund af anerkendelse af og **respekt for til enhver tid eksisterende mindretal**. Folket kan hermed kun defineres som: FOLKET = flertallet + mindretal.

Hvis 'folket styrer' tjener som idealbillede, må mindretal indgå i den politiske beslutnings- og styringsproces. Følgelig må mindretal tildeles samme **rettigheder** som flertallet i alle aspekter af det politiske liv - ret til organisering, ret til ytring og publicering, ret til og alle andre rettigheder.

Der har til tider været diskussioner om de politiske partiers rolle. Det har været påstået, at de var demokratiets egentlige problem. Det har ikke været vinklen her, da deres fravær næppe løser noget problem, ligesom deres tilstedeværelse synes både mulig og naturlig i andre demokratiske ordninger.

Som det vil fremgå i det følgende, er valget derimod den institution, som indbygget i sig har en dynamik, der

I disse betragtninger er de humanistiske betragtninger om alle menneskers ligeværd skrækket bort. De er naturligvis lige relevante og skal til enhver tid indtænkes i politisk arbejde. Det vil der blive vendt tilbage til. Men ovenstående tankeeksperiment er gjort med henblik på at argumentere for **mindretalsrettens** systemiske nødvendighed i demokratiet.

Opsummerende kan altså - foreløbig - fastslås som demokratiets absolutte

- beslutningers størst mulige folkelighed ved flertallet (flertallet er tættere til folket end mindretallet)
- mindretalsrettens ukrænkelighed
- politiske rettigheders absolutte/universelle gyldighed

Demokratiernes systemfejl

(fra tidligere tekst af samme navn)

I Danmark er det politiske system bygget op omkring det repræsentative demokrati. I erkendelse af, at et lands befolkning er for stort til at varetage landets styring som ovenfor antydnet, overdrages denne myndighed til en repræsentation, som på vegne af folket styrer landet. Dette sker gennem tilbagevendende valg (folkatingsvalg, kommunalvalg etc.). Denne repræsentation er så udtryk for 'folkets vilje' og må bekræftes og/eller fornys hver fjerde år.

Der bliver altså regeret og styret i forhold til folkets vilje, og det er jo smukt. Men i valgenes kerne ligger samtidig folkets afhængelse af magten til et politisk system - altså en (midlertidig) suspension af demokratiet. Og det er jo ikke så smukt. Det vakuum, der hermed opstår mellem 'demokrati' og 'ikke-demokrati' udgør en saftig grobund for mange af demokratiets problemer, som fx politikerlede, populisme, totalitære og andre demokratifjendtlige tilbøjeligheder.

Den egentlige årsag til disse fænomener må tilskrives frustrationer over, at demokratiet ikke er demokratisk nok. Der opstår et modsætningsforhold mellem befolkning og det politiske system - mellem 'os' og 'dem'.

Det repræsentative demokrati synes i kraft af sin egen logik - som beskrevet - at indeholde visse demokratiske 'huller', hvor det politiske system og 'folkets vilje' ikke når hinanden. Det kan ikke udelukkes, at det er en betingelse som sådan ved det repræsentative demokrati, at det har brug for et folkeligt 'tillæg' for at kunne fungere demokratisk - at folket og politisk elite (find bedre ord) kommer i bedre kontakt med hinanden. Men man kan også spørge sig selv, om det altid har været sådan.

Formidlingen mellem politisk elite og folket har i det repræsentative demokrati altid centreret sig om det politiske parti. Det er her, den almindelige borger og folkevalgte organisatorisk mødes. Sådan var det i demokratiets ungdom, og sådan er det også (principielt) i dag. Men hvad er der sket i mellemtiden?

Tidligere - dvs inden jordskredsvalget i 1973 - var det politiske system præget af det såkaldte firepartisystem. Dengang var det politiske liv domineret af fire partier, nemlig Socialdemokratiet, Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti og Venstre. At der også blandede sig andre partier¹, ændrede ikke stort herpå. Firepartisystemet var nemlig præget af klassepartier, dvs interessepartier, som så det som deres opgave at repræsentere hver sin klasses politiske og økonomiske interesser. Således var Socialdemokratiet arbejderklassens parti, Radikale Venstre husmændene og byintelligentsiaens parti, Venstre bøndernes og de selvstændiges parti og Konservativt Folkeparti aristokratiets, den højere embedsstands, kirkens og storindustriens parti.

De "fire gamle" partier, som de blev kaldt, havde solid dominans over det politiske liv. Vælgerskarerne var stabile og trofaste, og folkeligheden lod sig bl.a. formidle gennem partiernes intime kontakt til deres klassers interesseorganisationer². På denne her tid kunne omkring 10% af befolkningen være medlem af ét af de politiske partier.

Denne struktur slås i stykker ved 'jordskredsvalget' i 1973. Ind kommer to nye partier, der tilsammen repræsenterede de knap 25% af Folketingets mandater. Det betyder, at firepartisystemets orientering omkring statens og den offentlige sektors rolle i forbindelse med evt. økonomisk omfordeling af landets ressourcer i tiltagende omfang bliver afløst en bekymring om hvilke værdier, der skal styre landets politik.

Venstreorientering						Højreorientering
EL, SF	SD	RV	K	V	LA/DF	NB

Den klassiske højre/venstreorientering, som groft fulgte denne endimensionale linje, afløses gradvist af nedenstående kvadrant, der todimensionalt adskiller fordelingspolitikken og værdipolitikken, som nu ikke længere nødvendigvis følges ad.

Vigtigere end klassepolitikken bliver nu de såkaldte værdipolitiske spørgsmål, som meget ofte bliver identitetspolitisk formuleret. Vigtigt bliver nu forholdet til Danmark som nationalstat, Dannebrog, bekendelse til kristendommen, og der opstår en kritisk distance til fremmede kulturer/religioner, etniciteter, adfærdsformer og ideologier, der forholder sig kritisk til 'fædrelandets' nationale institutioner. I forlængelse heraf formuleredes krav om afvisning af og/eller fratagelse af rettigheder for udlændinge (især af ikke-vestlig og ikke-kristen baggrund), krav om hårde straffe for 'uønsket' adfærd over nationale symboler og institutioner.

Moderne/global orientering

¹Disse var fx DKP, SF, Retsforbundet, De Uafhængige etc. Men disse partier refererede stærkt til enten Socialdemokratiet eller Venstre/Konservative.

²Således var SD og fagbevægelse i stærk kontakt med fagbevægelsens organisationer - i et vist omfang endog via gensidig repræsentation i hinandens ledende organer. Venstre var (og er vel stadig) tæt forbundet med Landbrugsrådet (nu Landbrug og Fødevarer), Konservative med industriens og arbejdsgivernes organisationer.

Forsvar for og kritik af det politiske system

Man kunne se den danske demokratidiskussion efter 2. Verdenskrig (2vk) som en 'illustration' af det politiske system som demokratiets praktiske udformning på den ene side og demokratiets dårlige undskyldning på den anden.

Efter fem års suspension af demokrati og demokratiske rettigheder under den nazistiske besættelse af Danmark var det tid til grundig refleksion over, hvilken type politisk styre man ønskede i landet. Hal Koch og Alf Ross kom - i det mindste i eftertidens politiske hukommelse - til at stå for spændvidden i diskussionerne om demokratiets væsen og karakter. Teologen og højskolemanden Hal Koch skrev i 1945 bogen "Hvad er demokrati?", og året efter kom Alf Ross' bog "Hvorfor demokrati?" Hovedtrækkene i deres ideer vil i omvendt rækkefølge blive præsenteret her.

Alf Ross betegnede sin model som 'konkurrencedemokrati'. Demokratiet er en konkurrence - mellem ideer, ideologier, lovforslag, partier, kandidater etc.

Ideer og ideologier konkurrerer om at blive omsat i beslutnings- og lovforslag, som igen over for andre forslag konkurrerer om at blive vedtaget. De konkurrerer om folketingsmedlemmers, byrådsmedlemmers etc. stemmer, og disse medlemmer har konkurreret med andre kandidater om vælgernes stemmer for at blive indvalgt i folketing, byråd etc., efter at de inden for deres respektive partier har konkurreret om partifællers støtte til at blive opstillet til disse forsamlinger. Så alt er konkurrence.

Denne konkurrence omsættes i Alf Ross' koncept i regler og procedurer for valg og afstemninger. Men når nu folkets stemmer er det, der konkurreres om, så er det vel demokratisk? Jo, men folket er meget sjældent delagtiggjort i beslutninger og vedtagelser, kun i at udpege de politikere, der skal træffe beslutningerne. Folkeafstemninger vender vi tilbage til om et øjeblik.

Politikerne træffer beslutningerne og vedtager lovene. Men hvem udtænker og forbereder disse beslutninger og love? Folket? Nej, det gør de valgte politikere.⁴ Men hvad så med folkeafstemninger? Her beslutter folket da? Ja, men igen er det den politiske elite, der sætter dagsordenen, og formulerer ikke blot afstemningstemaet.

Hal Koch kaldte sin demokratiopfattelse for 'deltagelsesdemokrati'. Demokrati er ikke et system, det er en 'livsform', en tankegang. Løsning på samfundets problemer skabes ikke gennem kamp og afstemninger, men gennem samtale. Det er gennem engagement - fx gennem civilsamfundets organisationer og bevægelser - og dialog i samfundet, at problemer i samfundet identificeres, og løsninger udvikles. Og ikke mindst sættes den politiske dagsorden af civilsamfundet selv.

Vigtigste eksempler på denne demokratiform er uden tvivl 1970ernes miljø- og kvindebevægelser, Rødstrømperne, der vækkede det søvnige konkurrencedemokrati. Først reagerede det politiske system med let forskrækkelse og afstandtagen. Men inden for få år har begge dagsordener fået egne ministerier i efterfølgende regeringer. Eksproprieret af konkurrencedemokratiet? Måske, men dagsordenen formuleres fortsat i høj grad uden for det politiske system, omend nok i andre former.

⁴Ordningen med borgerforslag er et ganske nyt fænomen, som kun har eksisteret i ganske få år. Men det skal indrømmes, at denne ordning repræsenterer en - omend meget svag - åbning mod større folkelighed.

+ evt andre interessante vinkler- **Hvad er deliberativt demokrati? - Hvorfor folkehøringer)**

(her planlægges en forkortet udgave mine tekster om deliberativt demokrati; hvor meget, det handler om, har ikke nogen bestemt mening om, men noget, der der angiver en mulighed for meningsfuld/kompetent/demokratisk beslutningsproces, der med folkelig inddragelse går uden om det politiske system)

Udvikle den demokratiske dannelse

Dannelse:

Den demokratiske dannelse må tage udgangspunkt følgende kompetencer hos den enkelte:

- viden om, hvad demokrati er
- viden om forskellige opfattelser af demokrati
- evne til at skelne mellem demokratiets (historiske) bestanddele og selve demokratiet
- evne til at skelne mellem demokrati som begreb, ideal og institution, dvs skelne mellem demokratisk ide og 'demokratisk' politisk system

(Nedenstående begrebsophobning er tænkt som de dimensioner, som den demokratisk dannede person instinktivt (og MEGET gerne bevidst) jonglerer med, når forskellige fænomeners demokratiske standard skal vurderes. Den instinktive vurdering er vel tilstrækkelig for en stillingtagen, hvorimod en bevidst (dvs med intellektuel kontrol over begreberne) må formodes påkrævet, når der skal argumenteres.)

Der skal for den gymnasiale studerende præsenteres et demokratisk koncept på baggrund af

- den pædagogiske indføring i demokratiets 'redskaber'
 - forsamlinger
 - valg
 - afstemninger
 - forhandling (Koch)
 - selvforvaltning
 - lodtrækning
 - rådgivning
 - deliberative processer
- den kritiske introduktion til demokratiets 'værdier'
 - parlamentarisk styringskæde
 - magtdelingen
 - armslængde
 - mindretalsbeskyttelse
 - distance mellem magt og folk
 - repræsentativitet
 - retsgarantien/retssikkerhed
 - menneskeretten
 - livsformen/mulighedsbestemmelsen (Agamben)
- den praktiske øvelse i demokratisk tænkning i demokratiets 'arenaer'
 - parlament + regionale og lokale
 - politiske partier

- ældreråd
- elevråd
- skole-/institutionsbestyrelser
- polls
- civilsamfund/-organisationer (Koch)
- *find flere*

(- uklart om denne gennemgang bør ske leksikalsk eller systematisk...)

(Tilføjes bør eksempler på

- demokratiske dilemmaer
- episoder på demokratisk tvivlsomme projekter/beslutninger
-)

(nedenstående er blot lidt leksikonhejs, som selvfølgelig ikke skal med, men som jeg på den anden side ikke ønsker slettet, så længe jeg arbejder med teksten)

Fra Wikipedia:

I den faglige betydning omtales dannelse som *det, der er blevet tilbage, når man har glemt, hvad man har lært.*

Den dansk forfatter Meir Goldschmidt (1819-1887) har en almen definition af dannelse^[3]:

Ved dannelse forstår jeg den udviklede evne til at være opmærksom, opfatte og tilegne sig en tanke, være selvstændig i sin dom, ville noget...

Grue-Sørensen definerer dannelse således :^[4]:

Dannelse betegner den proces gennem hvilken en person under indflydelse af ydre, i hovedsagen pædagogiske, sociale og kulturelle påvirkninger antager en bestemt beskaffenhed – desuden resultatet af denne proces, den omtalte beskaffenhed selv.

<https://www.information.dk/emne/borgerinddragelse>

Jakob tilføjelser:

Det globale/glokale demokrati der er mange demokratier – nationalstatsæraen svinder – globaliseringen vokser. Og hvad så – nødvendighedens politik?

Internationale organer og aftaler og det traditionelle nationale demokrati. Bagslag.

Identiteter/samhørigheder som forudsætning for at forene frihed og demokratisk styre. Her kommer dannelsen i spil ... Individualismen/atomiseringen – det moderne projekt/massesamfund og afvikling af lokalsamfund

Et stakeholder demokrati som give stemme til alle interessenter herunder livet på jorden, andre lande og fremtiden – udvidede forestillinger om "demos". Noter til manuskript for Livsdemokratiet.

Tæm eliten og andre forslag på nationalt plan ...

Demokrati og virksomheder herunder de multinationale – de er jo gigantiske diktaturer – større end lande.

Demokrati og sociale medier – hvad der bør gøres ...

"Således dør demokratier" – hvorfor står vi her?

Demokrati i en civilisation som er på kollisionskurs – af flere grunde men primært pga.

økosystemsammenbrud og følgevirkningerne. Demokratiets rolle i sammen/nedbruddet?

Demokrati og hamsterhjulet

Deep Democracy (papir jeg engang skrev) overvejelser ... gennemgå – stærkt og tyndt demokrati -

Demokrati som at have indflydelse på dem der har indflydelse på mig ...

At åbne for at tænke og handle / muligheder for at gøre det bedre

?

Hmm ... dannelse ... noget der tager meget meget lang tid ... skolens bagvedliggende/underliggende mål ... og husk endelig epokal dannelse Den blå betænkning ... Grøn global Klafki

Desuden – eller først og fremmest – hvad er pædagogisk set indgangsvinklen – nærværende & engagerende ... ? Vinklen får betydning for indholdet ... viden, færdigheder tilgane